LIBRIS | We know books

Născut în 1928 la Sighet, **Elie Wiesel** a fost deportat în 1944, împreună cu întreaga familie, la Auschwitz, unde aveau să-şi găsească sfârşitul mama şi sora mai mică. Publicată pentru prima dată în 1958 la Les Éditions de Minuit, *Noaptea* este prima carte semnată de Elie Wiesel în care povesteşte experienţele trăite în lagărele de exterminare naziste (Auschwitz, Birkenau, Buna, Buchenwald). Autor fecund, Wiesel a scris peste cincizeci de opere ficţionale şi nonficţionale, militând pentru drepturile omului şi pentru condamnarea ororilor nazismului. În 1986 a primit Premiul Nobel pentru pace. Zece ani mai târziu, a fost numit membru al Academiei Americane de Artă şi Literatură. A devenit membru de onoare al Academiei Române în 2001, iar Institutul Naţional pentru Studierea Holocaustului din România îi poartă numele. Elie Wiesel a murit în 2016 la New York.

ELIE WIESEL

NOAPTEA

Prefaţă de Elie Wiesel

Cuvânt-înainte de François Mauriac

Traducere din limba franceză

de Lia Decei

EDITURA ART

LIBRIS | We know books

CAPITOLUL I

LIBRIS | We know books

I se spunea Moise Paracliserul, ca și cum nu ar fi avut niciodată un nume de familie. Era omul bun la toate într-o sinagogă hasidică. Evreii din Sighet – micul oraș din Transilvania în care mi-am petrecut copilăria – țineau mult la el. Era foarte sărac și trăia de azi pe mâine. În general, locuitorii din orașul meu îi ajutau pe cei săraci, dar nu-i iubeau deloc. Moise Paracliserul făcea excepție. Nu supăra pe nimeni. Prezența lui nu încurca pe nimeni. Devenise maestru în arta de a se face insignifiant, de a deveni invizibil.

Fizic, avea stângăcia unui clovn. Te făcea să surâzi cu timiditatea lui de orfan. Mie îmi plăceau ochii lui mari, visători, pierduți undeva în depărtare. Vorbea puțin. Cânta, mai degrabă fredona. Crâmpeiele pe care le puteai înțelege vorbeau despre suferința divinității,

LIBRIS We know books

despre exilul Providenței, care, după Cabala, își așteaptă eliberarea în cea a omului.

L-am cunoscut la sfârșitul anului 1941. Aveam aproape treisprezece ani. Eram foarte credincios. Ziua studiam Talmudul, iar noaptea alergam la sinagogă pentru a plânge distrugerea Templului.

Într-o zi, l-am rugat pe tata să-mi găsească un învățător care să mă ghideze în studierea Cabalei.

— Ești prea tânăr pentru asta. Numai la treizeci de ani, a spus Maimonide, avem dreptul să ne aventurăm în lumea plină de pericole a misticismului. Trebuie să studiezi mai întâi materiile de bază pe care le poți înțelege.

Tata era un om cultivat, mai deloc sentimental. Nicio efuziune, nici chiar în familie. Se ocupa mai mult de ceilalți decât de ai săi. Comunitatea evreiască din Sighet îl respecta foarte mult; era consultat în legătură cu problemele publice și chiar în chestiuni private. Eram patru copii. Hilda, cea mare; apoi Bea; eu eram al treilea și singurul băiat; mezina, Judith.

Părinții mei erau negustori. Hilda și Bea îi ajutau. Locul meu, spuneau ei, era la școală.

— Nu există specialiști în Cabala la Sighet, îmi repeta tata.

Voia să-mi alunge această idee din minte. În zadar. Mi-am găsit singur un învățător, în persoana lui Moise Paracliserul.

Mă văzuse într-o zi rugându-mă, la apus.

— De ce plângi în timp ce te rogi? m-a întrebat, ca și cum m-ar fi cunoscut de când lumea.

— Nu știu, i-am răspuns, foarte tulburat.

Nu mă gândisem până atunci la asta. Plângeam pentru că... pentru că era ceva în mine care simțea că trebuie să plângă. Nu știam nimic mai mult.

— De ce te rogi? m-a întrebat el după câteva clipe.

De ce mă rugam? Ciudată întrebare. De ce trăiam? De ce respiram?

— Nu știu, i-am spus, mai tulburat și mai stingherit. Nu știu.

Începând din ziua aceea, l-am văzut des. Îmi explica, insistent, că fiecare întrebare poseda o forță pe care răspunsul nu o conținea...

— Omul se înalță spre Dumnezeu prin întrebările pe care i le pune, îi plăcea să repete. Iată adevăratul dialog. Omul întreabă și Dumnezeu răspunde, însă noi nu înțelegem răspunsurile.

LIBRIS We know books

Pentru că vin din adâncul sufletului și acolo rămân până la moarte. Adevăratele răspunsuri, Eliezer, nu le vei găsi decât în tine.

— Tu de ce te rogi, Moise? l-am întrebat.

— Eu mă rog la Dumnezeul care este în mine să-mi dea forța și puterea de a-i pune adevăratele întrebări.

Vorbeam așa aproape în fiecare seară. Rămâneam în sinagogă după ce plecau toți credincioșii, așezați în întunericul în care tremurau încă flăcările câtorva lumânări pe jumătate consumate.

Într-o seară, i-am spus cât eram de nefericit că nu găseam la Sighet un învățător care să mă inițieze în Zohar, cărțile Cabalei, secretele misticii evreiești. Mi-a surâs cu indulgență. După o lungă tăcere, mi-a spus:

— Există o mie și una de porți prin care să pătrunzi în livada adevărului mistic. Fiecare ființă umană are poarta sa. Nu trebuie să se înșele și să vrea să pătrundă în livadă pe o poartă care nu este a lui. Este periculos pentru cel care intră și pentru cei care se află înăuntru.

Iar Moise Paracliserul, săracul din Sighet care trăia de azi pe mâine, îmi vorbea ore întregi despre lucrurile limpezi și despre misterele

Cabalei. Cu el mi-am început inițierea. Reciteam împreună, de zeci de ori, aceeași pagină din Zohar. Nu ca să o învățăm pe de rost, ci pentru a găsi esența însăși a divinității.

Și tot în acele seri am căpătat convingerea că Moise Paracliserul mă va duce cu el în eternitate, în acele vremuri în care întrebarea și răspunsul deveneau UNA.

Apoi, într-o bună zi, evreii străini au fost expulzați din Sighet. Moise Paracliserul era străin.

Înghesuiți de jandarmii unguri în vagoane de vite, plângeau pe înfundate. Și cei aflați pe peron plângeau. Trenul a dispărut dincolo de orizont; în urma lui a rămas un fum gros și murdar.

În spatele meu, am auzit un evreu care suspina:

— Ce vreți? Așa e la război...

Deportații au fost uitați repede. La câteva zile după plecarea lor, se spunea că se află în Galiția, la muncă, și că erau chiar mulțumiți de soarta lor.

Zilele au trecut. Săptămâni, luni. Viața a redevenit normală. Un vânt calm și liniștitor

LIBRIS We know books

sufla în toate casele. Negustorii făceau afaceri profitabile, elevii trăiau printre cărţile lor, iar copiii se jucau pe străzi.

Într-o bună zi, pe când intram în sinagogă, l-am zărit pe Moise Paracliserul aşezat pe o bancă, lângă uşă.

Mi-a povestit ce li se întâmplase lui şi tovarăşilor săi. Trenul cu deportaţi trecuse frontiera cu Ungaria şi, pe teritoriul polonez, fusese preluat de Gestapo. Şi se oprise. Evreii au fost coborâţi din tren şi urcaţi în camioane. Camioanele s-au îndreptat spre o pădure. Au fost obligaţi să coboare. Au fost obligaţi să sape nişte gropi mari. După ce şi-au terminat munca, oamenii Gestapoului au început-o pe a lor. Cu nepăsare, fără grabă, şi-au doborât prizonierii. Unul câte unul, aceştia se apropiau de groapă şi acolo erau împuşcaţi în ceafă. Copiii erau aruncaţi în sus, ţinte pentru mitralierele care îi secerau. Toate acestea s-au petrecut într-o pădure din Galiţia, lângă Colomeea. Cum reuşise să scape Moise Paracliserul? Printr-un miracol. Rănit la picior, l-au crezut mort...

Zile şi nopţi la rând, a mers dintr-o casă de evrei în alta, povestind ce se petrecuse cu Malka, fetiţa care agonizase vreme de trei zile,

şi povestea lui Tobie, croitorul, care implora să fie ucis înaintea fiilor săi...

Moise se schimbase. În ochii lui nu se mai citea bucuria. Nu mai cânta. Nu îmi mai vorbea despre Dumnezeu sau despre Cabala, ci numai despre ceea ce văzuse. Oamenii refuzau să creadă ce spunea, ba chiar şi să-l asculte.

— Încearcă să ne facă să-i plângem de milă. Ce imaginaţie...

Sau:

— Săracul de el, a înnebunit de-a binelea.

Iar el plângea:

— Oameni buni, ascultaţi-mă. Asta e tot ce vă cer. Nu vreau bani, nu am nevoie de milă. Ascultaţi-mă, striga el în sinagogă, între rugăciunea de la apus şi cea de seară.

Nici eu nu-l credeam. Mă aşezam uneori alături de el, seara, după slujbă, şi îi ascultam poveştile, încercând să-i înţeleg tristeţea. Îmi era tare milă de el.

— Mă iau drept nebun, murmura el, şi din ochi îi curgeau lacrimi amare.

Odată, l-am întrebat:

— De ce vrei ca oamenii să creadă ce le spui? În locul tău, mi-ar fi indiferent dacă mă cred sau nu...

LIBRIS We know books

A închis ochii, parcă pentru a uita.

—Nu înțelegi, mi-a spus, disperat. Nu poți să înțelegi. Am scăpat ca prin minune. Am reușit să mă întorc aici. De unde am avut forța asta? Am vrut să mă întorc la Sighet ca să vă povestesc despre moartea mea. Ca să vă pregătiți cât mai este încă timp. Să trăiesc? Nu mai țin la viață. Sunt singur. Dar am vrut să mă întorc și să vă avertizez. Și uite: nimeni nu mă ascultă...

Era spre sfârșitul anului 1942.

Apoi viața a reintrat în normal. Radio Londra, pe care îl ascultam în fiecare seară, anunța vești îmbucurătoare; bombardamente cotidiene în Germania, Stalingrad, pregătirile pentru deschiderea unui al doilea front, iar noi, evreii din Sighet, așteptam zile mai bune, care, fără îndoială, aveau să vină cât de curând.

Am continuat să mă dedic studiilor mele. Ziua studiam Talmudul, iar noaptea, Cabala. Tata se ocupa de negoțul lui și de comunitate. Bunicul meu a venit să petreacă Anul Nou cu noi, pentru a asista la slujbele celebrului rabin din Borșa. Mama se gândea deja că venise timpul să găsească un băiat convenabil pentru Hilda.

Astfel a trecut anul 1943.

Primăvara, 1944. De pe Frontul de Est soseau vești minunate. Nu mai exista nicio îndoială în legătură cu înfrângerea Germaniei. Nu mai era decât o chestiune de timp; poate de luni sau de săptămâni.

Pomii erau în floare. Era un an ca atâția alții, cu primăvară, cu logodne, căsătorii și nașteri.

Oamenii spuneau:

—Armata Roșie avansează cu pași mari... Hitler nu mai e în stare să ne facă rău, chiar dacă ar vrea...

Da, ne îndoiam până și de dorința lui de a ne extermina.

Doar nu avea de gând să distrugă un întreg popor? Să extermine o populație dispersată în atât de multe țări? Milioane de oameni! Cu ce mijloace? Și în plin secol douăzeci!

Oamenii se interesau de tot felul de lucruri – de strategie, de diplomație, de politică, de sionism –, dar nu de propria soartă.

Până și Moise Paracliserul amuțise. Obosise să vorbească. Umbla prin sinagogă sau pe străzi, cu ochii plecați, cu spatele încovoiat, evitând să-i privească în ochi pe ceilalți.

LIBRIS We know books

În acea perioadă, încă mai era posibil să cumperi certificate de emigrare în Palestina. L-am rugat pe tata să vândă tot, să lichideze afacerea și să plecăm.

— Sunt prea bătrân, fiule, mi-a răspuns. Prea bătrân pentru a începe o viață nouă. Prea bătrân pentru a o lua de la zero într-o țară îndepărtată...

Radio Budapesta a anunțat venirea la putere a partidului fascist. Horty Miklos a fost obligat să ceară șefului Partidului Nyilas să formeze noul guvern.[1]

Dar nici asta nu ne-a îngrijorat. Desigur, auzisem despre fasciști, dar erau ceva abstract. Nu era vorba decât despre o schimbare de guvern.

A doua zi, am aflat o altă veste îngrijorătoare: trupele germane intraseră, cu acordul guvernului, pe teritoriul Ungariei.

Neliniștea începea să apară. Berkovici, unul dintre prietenii noștri, ne-a povestit la întoarcerea din capitala Ungariei:

[1] Partidul Nyilas, cunoscut și sub denumirea de Crucile cu Săgeți, a fost un partid fascist și antisemit din Ungaria. Conducătorul lui, Ferenc Szálasi, a devenit șeful guvernului pronazist care a condus Ungaria între 16 octombrie 1944 și primăvara anului 1945 (n. tr.).

— Evreii din Budapesta trăiesc într-o atmosferă de teamă și teroare. În fiecare zi au loc incidente antisemite, pe străzi, în trenuri. Fasciștii atacă magazinele evreilor, sinagogile. Situația începe să devină foarte serioasă...

Aceste vești s-au răspândit ca vântul în Sighet. Curând, toată lumea nu vorbea decât de asta. Nu pentru mult timp însă. Optimismul nu întârzia să revină:

— Germanii nu vor veni până aici. Vor rămâne la Budapesta. Din motive strategice, politice...

Și peste trei zile mașinile armatei germane își făceau apariția pe străzile noastre.

Neliniște. Soldații germani – cu căștile lor de oțel și emblema lor, un cap de mort.

Cu toate acestea, prima impresie despre germani a fost una liniștitoare. Ofițerii au fost încartiruiți în case particulare, chiar și în casele evreilor. Aveau o atitudine distantă, dar politicoasă. Nu cereau imposibilul, nu făceau remarci nepolitice și, uneori, chiar îi surâdeau stăpânei casei. Un ofițer german locuia în imobilul din fața casei noastre. Stătea într-o cameră la familia Kahn. Se spunea că era un om fermecător: calm, simpatic și politicos. La